

Boomveiligheidscontrole, balans tussen wet en waarden

In de jaren negentig van de vorige eeuw kwam er veel aandacht voor de juridische aspecten van het hebben van bomen. Deze ontwikkeling paste in een algemene, maatschappelijke trend van claims en aansprakelijkheid; het was niet de wet die veranderde maar de maatschappij die eerder iets als een onrechtmatige daad bestempelt.

Toegepast op bomen zou een beheerder al snel aansprakelijk kunnen zijn als hij/zij niet aantoonbaar de bomen met een zekere regelmaat controleert op veiligheid. Realiteit is dat het aantal ernstige ongelukken als gevolg van het vallen van (delen van) bomen in Nederland vrijwel te verwaarlozen is ten opzichte van ernstige ongelukken in het verkeer: vijf ten opzichte van 15.000 ongelukken per jaar.

Vooraf gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat zijn sindsdien heel veel energie gaan steken in visuele controle van hun bomenbestand en het vastleggen van de inspectiegegevens van hun bomen in geografische informatiesystemen (GIS). Meestal wordt de inspectie uitgevoerd volgens de systematiek van Visual Tree Assessment

Vruchtlichaam van de Boomgaardvuurzwam. Deze zwam komt vaak voor op kleinere bomen, o.a. *Prunus cerasifera*. Hier op de stomp van een lang geleden afgezaagde grote tak.

Foto: Simen Brunia

(VTA) die ontwikkeld is door de Duitse professor C. Mattheck. Deze techniek wordt tegenwoordig wereldwijd toegepast en beziet de boom vanuit het perspectief van 'risico'. Elke afwijking leidt al snel tot de conclusie dat de boom een risico is voor zijn omgeving, waardoor er vervolgonderzoek nodig is. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door boomcontroleurs of boomtechnisch adviseurs. Deze worden veelal per boom betaald en willen later niet aangesproken worden op beroepsfouten. Ze keuren daarom bomen veel vaker af dan nodig is en de opdrachtgever kan dan haast niet anders meer dan het advies volgen, want 'stel je voor dat er iets gebeurt...'

Het gevolg is dat veel meer bomen vroegtijdig worden omgezaagd, terwijl in de laatste twintig jaar uitgevoerd onderzoek steevast uitwijst dat de waarde, gedefinieerd als 'maatschappelijke baten' van bomen, sterk toenemen naarmate bomen ouder worden. Denk hierbij aan het positief effect van functies als koeling, verdamping, winddemping, waterberging, het vastleggen van kooldioxide, luchtzuivering en het positieve effect van volwassen groen op het welbevinden van mensen. Ook ecologisch gezien neemt de waarde van de boom sterk toe naarmate de boom ouder is. Denk hierbij aan de functie als habitat voor tal van organismen als mossen, schimmels, insecten, vogels en zoogdieren. En de boom als oriëntatie voor vleermuizenvliegroute, voedselbron en nestplaats enz.

Nader onderzoek met de Picus geluidstomograaf bij een Els met een ernstig rot in de stamvoet. Als resultaat ontstaat het kleurige plaatje met kleuren variërend van bruin(sterk hout) tot licht blauw(rot).
Foto: Huib Sneep

Dit vraagt om een herbezinning op de balans tussen 'Wet en Waarden'. Voor de Nederlandse Dendrologische Vereniging was dit aanleiding om voor de beheerders van bomencollecties en andere geïnteresseerden een tweedaagse introductiecursus te ontwikkelen, waarbij de boom centraal staat en risicobeperking uitgangspunt is. De cursus is ontwikkeld door twee experts die samen meer dan 40 jaar ervaring met deze materie hebben: Simen Brunia en Huib Sneep. Huib Sneep was met zijn bedrijf Bomenservice International degene die boomveiligheidscontrole op de kaart zette rond 1992. En Simen Brunia is als kennisdeler, docent en examinator vanuit zijn bedrijf de Bomenbieb jaarrond actief bezig met boomveiligheid.

Oude holle boom
Foto: Huib Sneep

Een eenvoudige en kostenbesparende uitvoering van de boominspectie en de opslag van de verzamelde gegevens is een belangrijk element van de ontwikkelde cursus. Het beheer van de collectie is meestal al duur genoeg. De introductiecursus beoogt de basis van deze materie over te brengen en is specifiek bedoeld voor beheerders van bomencollecties. Dit kunnen zowel arboreta als grote particuliere tuinen, begraafplaatsen of landgoederen zijn. Na het volgen van de introductiecursus bestaan er diverse verdiepende cursussen of aanvullende opleidingen.

De introductiecursus van de NDV bestaat uit twee cursusdagen.

- De eerste cursusdag is op zaterdag 17 juni en zal gegeven worden in een arboretum in de provincie Utrecht. Naast juridische aspecten en de inspectietheorie zal die dag ook het zelf visueel leren inspecteren van bomen worden geoefend. Uitgangspunt is gebruik te maken van 'de lichaamstaal van bomen'. Omdat bomen zich voortdurend in hun groei aanpassen aan veranderende omstandigheden geven ze veelal meerdere signalen aan de geoefende boominspecteur voordat ze een risico voor hun omgeving gaan vormen.
- De tweede cursusdag is op zaterdag 7 oktober. In die periode zijn paddenstoelen en zwammen vaak een indicator van belangrijke veranderingen of aantastingen in de boom. Ook deze cursusdag zal bestaan uit een theoretisch deel en een praktisch deel.

Tot slot een aantal statements die onderdeel zijn van het cursusprogramma:

1. Vrijwel alle oude bomen worden hol
2. Holle stammen zijn beter bestand tegen storm dan massieve stammen
3. De meeste bomen sterven als gevolg van menselijk ingrijpen
4. Mensen vormen een veel groter risico voor anderen dan bomen
5. We kwamen uit het Holoceen, bevinden ons in het Antropoceen en zijn op weg naar het Symbioceen.